

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 16.

Lördagen den 22 April

1871.

Internationella stadganden rörande Lapparne.

Under det att den europeiska världens uppmärksamhet varit oroligt fästad vid händelserna i Paris, och den svenska allmänheten med icke mindre spänning förbudit hvad riksdagen skulle besluta om nationalförsvaret, afvaktar i ett hörn af vårt land en hel folkstam hvad statsmakterna skola besluta, för att väl icke förekomma men åtminstone icke påskynda dess undergång. Den lappska racen har förmodligen en gång i världen äfven haft sina stormaktsdagar, till dess den, småningom undanträngd af högre begåfvade eröfrare, drog sig tillbaka till sin nordliga vrå, der väl icke längre fans inkräktande fiender, men den inkräktande odlingen än ytterligare med hvarje år arbetar på utplånandet från jorden af stammens lilla återstod. Vi hafva så sällan anledning att erinra oss tillvaron af dessa våra medborgare, hvilka på sitt sätt liksom vi bära tungan af medborgerlighetens pligter, men derutöfver bära den ännu större tungan att stå såsom en gränsvakt för den menskliga tillvaron mot de bistra naturmakterna och ändå sjelf vara dömd att i sin ordning duka under för samma civilisation åt hvilken de beredt vägen.

Om vi icke kunna göra något mer för detta stackars folk, om hvilket vi, fastän det dväljes inom våra gränser, så sällan höra talas, så kunna vi åtminstone, oakadt all dagens brådska, egna åt detsamma en vänlig hägkomst och beklaga dess i san-

ning tragiska öde att, så att säga, småningom offras på odlingens altare. Det kan dock göras något mer för dem, och det är ingenting annat än den enklaste rättvisa: att, så vidt det är möjligt med så olikartade beståndsdelar, medla emellan jordens nya herrar och de gamla, mellan nybyggaren och nomaden. Det är också en sådan åtgärd till hvilken regeringen begärt riksdagens medverkan.

Från äldsta tider tillbaka hafva Lapparne, eller såsom de kallas af våra grannar norrmännen, fjellfinnarne, för sina renars uppehälle nödgats flytta fram och åter öfver gränsen mellan de båda skandinaviska rikena. Om vintern erbjuder den inom det svenska området ymnigt växande renmosan tillräcklig föda för dessa Lappens husdjur, men när våren kommer är denna utväg till ända, och han nödgas då på sluttningarne af de norska fjellen, hvilka dels sakna denna laf, dels under vinterstormarne betäckas af en tjock och hård snöbädd, som gör den otillgänglig, söka det gräs-bete som i utomordentlig rikedom uppväxer efter snösmältningen. Det fins äfven andra omständigheter, som om sommaren göra hafvets närhet önskvärd för både djur och menniskor, och de sednare idka i fjordarne och deras granskap lönande fiske och skytte. Genom första kodicillen till den gränstraktat som den 18de Oktober 1751 uppgjordes mellan svenska och danska re-

geringarne bekräftades denna Lapparnes gamla rättighet att med sina renar vandra öfver gränsen från det ena riket till det andra och der, såsom det heter, begagna land och strand till underhåll för sig sjelfva och sina djur. Genom denna konvention upphäfdes vissa äldre bestämmelser, hvilka gifvit anledning till oredor, och bestämdes att alla Lappar skola vara undersåter i det ena af rikena och att ingen må ega skatte- eller städselland i mer än det ena; gränser uppdrogos mellan båda nationaliteterna, och genom särskilda bestämmelser fastställdes hvilka familjer skulle tillhöra hvardera riket. Bland dessa anföra vi här en enda, såsom ett märkvärdigt undantag från den allmänna regeln att hustrun följer mannens stånd. I § 8 af kodicillen stadgas, att om svensk Lapp gifter sig med norsk lapp-
qvinna, som i Norge har eget skatteland och flere renar än han, skall det stå honom fritt att utan afgift blifva norsk undersåte och omvänt, men att, när hustrun har mindre antal renar, hon ovilkorligen skall följa mannens nationalitet.

Vidare bestämmes — och det är hufvudpunkten i traktaten — att all den stund Lapparne behöfva begge rikenas land, skola de efter gammal sedvänja hafva rättighet att vår och höst med sina renhjordar flytta öfver gränsen och lika med det främmande rikets undersåter, utom i några särskildt stadgade fall, såsom fridlysta skälfång och ställen för samlande af fogeldun, betjena sig af land och strand; och skola de öfvänligen emottagas, beskyddas och hjälpas till rätta, äfven i krigstider, hvilka uti lappväsendet alldeles ingen förändring skola göra, och allra minst skola de främmande Lappar varda exponerade för plundring eller något slags tvång eller öfvervåld som krigstiderna medbringa, utan alltid blifva såsom egna undersåtar ansedda och handterade, på hvilken sida de då sig såsom främmande uppehålla.»

Grundsatsen som härigenom uttalades, att på allt sätt skydda och hjälpa denna svaga stam, hvilken trängdes mellan två mäktigare, gör otvifvelaktigt mycken heder åt de dåvarande regeringarnes humanitet. Detaljbestämmelserna genom hvilka man ville uppnå denna menniskovänliga afsigt höra icke hit: sannolikt voro de för den tiden fullt ändamålsenliga. I statsrättsligt afseende förbehöll sig hvardera regeringen

sina fulla regalier, majestätsrättigheter, jurisdiktion o. s. v. med uttrycklig förklaring att de tillätna öfverflyttningarne endast vore »en tolerance och reciproque foglighet», för att möjliggöra den lappska racens framtida bestånd.

Olyckligtvis kunde genom dessa menniskovänliga anordningar icke utestängas de kollisioner som oundvikligen öfver allt uppstå mellan nomadlivet och det civiliserade lifvet. På svenska sidan har naturen för det senares utsträckning satt öfverstigliga gränser, men annorlunda förhåller det sig på den norska, der odlingen med hvar dag sträcker sig vidare mot nordet. En af våra större tidningar, som åt den lappska frågan egnat mycken uppmärksamhet, har mot norska nationen i allmänhet och dess regering isynnerhet riktat skarpa förebräelser för den hårdhet hvarmed de stackars flyttlapparne blifvit behandlade. Det är sant att menskligheten och deltagandet hafva varit öfvervägande på vår egen sida, men man får ej billigtvis glömma, huru olika skälen äro till sympati på ena och andra sidan. För svensken är Lappen endast en bundsförvandt mot en hård natur, som framflyttar det organiska lifvet åtskilliga grader mot polen, och långt ifrån att gå nybyggaren i vägen, tvärtom understöder honom i handel ochandel, samt bereder honom det enda fortskaffningsmedel som är tänkbart i dessa aflägsna och vanlottade trakter, medan normannen under samma polhöjd icke blott finner odelbart land, i hvars fulla tilliggande Lappen endast går honom i vägen, utan äfven, genom sitt granskap till ett ständigt öppet och med regelbunden ångbåtsfart försedt haf, redan eger allt hvad han i kommunikationsväg behöfver. Dertill kan, utan all ton af förebräelse, läggas att Svenska folket af naturen och genom sin längre erfarenhet af lifvet fått ett saktmodigare och fördragsammare sinne-lag, under det dess norska broder, med sin raskare och handlingskraftigare ungdomlighet, är mera rättshård, emedan han ej ännu af olyckan hunnit lära att såsom vi visa undfallenhet mot den svagare.

Vi tro oss hafva sagt nog, för att på ett för båda parterna urskuldande sätt kunna förklara det mesta af de många led-samma förhållanden som småningom uppstodo mellan de flyttande Lapparne och de

norska nybyggarna. På hvar och en af sina vandringar åt vester funno de förre någon ny odling i de gamla renvägarnes granskap, hvarigenom de sågo sig inskränkta i sina gamla friheter: en vandrande stam har ej den bofaste mannens klart utpräglade begrepp om eganderättens helgd, och äfven om han hade dessa utbildade rättsbegrepp, som äro barn af civilisationen, kan han icke så lätt lära sina djur att respektera dem. Nybyggarna fingo sina mödosamt frambragta grödor af betade eller nedtrampade af renhjordarne, och olyckan vill att deras kor icke vilja förtära det gräs der dessa vildmarkens husdjur en gång dragit fram. Så började kriget mellan nomaden och nybyggaren. För hvarje ohägn af den förres hjordar, så svårt att förekomma der markerna icke äro inhägnade, hämnades den senare på djuren; han dresserade sina hundar att förfölja och skingra renarne på deras vandringar, eller sköt dem sjelf till döds, för att af märket på huden kunna utfinna djurens egare, i ändamål att på laglig väg af honom kunna utkräva det skadestånd hvartill han ansåg sig berättigad.

Huru dessa nya rättsförhållanden betraktades af Lapparne, har den bekante presten och lappmissionären Stockfleth på ett gripande sätt skildrat i ett bihang till sin 1866 utgifna dagbok. »Det är icke fjellfinnen», säger han, »som med våld bryter in på den fastboende nybyggarens rämärken, utan det är nybyggaren som tränger in på fjellfinnens rämärken, då han anlägger sitt nybygge i stråkvägarne som lappen nödvändigt måste vandra med sina renar.» Vi förbise icke den grad af partisk ensidighet som ligger i hans resonnement, men det är så varmhjertadt att vi måste höra det till slut. »Man har», fortfar han, »utgått från den förutsättningen att der en nybyggare vill nedsätta sig, måste nomaden vika. En hvar som velat det har erhållit en anvisning på jord, i milslånga sträckor från udde till udde, som mottagaren aldrig tänker på att uppodla, men som spärrar fjällfinnens väg till hafvet, och till ingen annan nytta för sig sjelf än den att kunna afpressa Lappen en afgift under namn af skadeersättning, för det att hans djur gå öfver en annan mans egendom. Man har åberopat den svett som den i besittning tagna jorden har kostat nybygga-

ren, men skola svett droppar tagas i betraktande, då är samma jord fuktad af fjellfinnarnes svett i en grad som den aldrig skall blifva det af nybyggarnes.» Han talar derefter om hundarne, som den fattigaste norske eller finske nybyggare har rätt att hålla, och som göra det omöjligt för Lappen att hålla sin hjord samlad när han kommer i granskapet af ett nybygge, samt om svårigheten att derunder bevaka djuren, hvilkas natur det är att vantrivas och blifva ofruktsamma under en strängare uppsigt. Derför är också den vilda renen större än den tama. Det är föröfrigt bevisligt att det är de inhägnade platserna der renkorna bruka samlas till mjölkning, som först blifvit för gödningens skull tagna i besittning af nybyggarna. Om dessas antal tilltager, och följaktligen alltså antalet af deras hundar, som af naturen äro renens fiender, men dertill ofta af egaren dresserats att störta sig på hjordarne för att skingra dem, då hjälpa inga lagar vidare, icke ens de bästa. Det gifves blott ett medel att förebygga förvecklingarne, och det är att sätta en gräns för sjelfva kolonisationen. Endast på detta sätt kan nomaden erhålla full likhet inför lagen med landets öfriga inbyggare.

Det allt bekymmersammare skick hvari dessa ständiga förvecklingar och missförstånd, mellan den bofasta norska befolkningen och de vandrande svenska Lapparne, bragte ordningen och den allmänna säkerheten, blef snart föremål för regeringarnes uppmärksamhet. Redan så länge tillbaka som 1843 nedsattes en blandad svensk och norsk komité, för att tillse, hvilka ändringar och tillägg i ofvan omtalade kodicill kunde vara af nöden, och derom afgifva förslag. De komiterade sammanträdde i Piteå och utarbetade äfven ett förslag i ämnet, hvilket emellertid aldrig blef hänvisadt till svenska riksdagens eller norska stortingets behandling. Norska regeringen tog nu initiativ i ämnet, och på dess framställning förordnade kongl. maj:t om våren 1866 en ny komité, af tre svenska och tre norska män, hvilka sommarens detta år sammanträdde i Tromsö, och sedan ledamöterna besökt en stor del af de trakter i granskapet der Lappar för tillfället vistades samt anställt förhör, så väl med dessa som med nybyggarna, för enade sig samtliga komiterade om ett för-

slag till »Förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge.» Komitéen uttryckte den åsigten att det icke finnes något bättre medel till att slita tvisten mellan nybyggarna och Lapparne än att uppdraga en gräns mellan deras särskilda betesmarker, så att de hvar för sig erhöles sitt bestämda område. Emellertid fann man snart att denna tanke icke kunde utföras, och komitéen trodde tvisterna böra kunna förebyggas genom noggrannare bestämmelser af såväl beskaffenheten utaf den omtvistade rätten till land och strand som af Lapparnes traditionella rättighet att lika med landets inbyggare begagna skogen och de gamla renvägarne. Den föreslog äfven ett stadgande som blifvit upptaget i det nu föreliggande lagförslaget, hvilket är i hög grad främmande för vårt rättsmedvetande, och som jemväl af Högsta Domstolen varit underkastadt en ganska sträng kritik, men hvilket Lapparne sjelfva som af komitéen deröfver hördes för sin del funno »rimligt och billigt.» Det stadgas nemligen deri bland annat, att om under vissa förhållanden nybyggare lider skada af renar, och den dertill vållande icke kan uppdragas, skola alla de Lappar som uppehålla sig inom distriktet vara underkastade gemensam ansvarighet för ersättandet af denna skada. I öfrigt hade komitéen föreslagit nödiga bestämmelser, åsyftande att lätta uppgörelserna om sådan godtgörelse, och att i allmänhet så vidt möjligt ordna rättsförhållandena mellan de båda stammarna.

Af de komitéens betänkande åtföljande bilagorna inhemtas, att antalet af de renar som svenska Lappar hvarje vår infört i Tromsö amt utgjorde omkring 66,000, utom 16,500 tillhörande de Kautokeino-lappar hvilka, sedan Ryska regeringen 1852 lät för dessa vandringar spärra gränserna af den mellan båda skandinaviska rikena inskjutande kilen af finska Lappmarken, flyttade helt och hållet öfver på svenskt område och blefvo svenska kronans undersåtar. Till Nordlandens amt flytta årligen omkring 30,000 renar som tillhöra svenska Lappar, utom de i samma amt befintliga norska flyttlapparne, hvilkas djur af komitéen beräknades till något öfver 19,000, ett antal som emellertid under sista året antages vara i stigande.

Komitébetänkandet blef derefter föremål för uttalanden såväl af Norska regeringen

som af Högsta Domstolen. Den senare myndigheten försvarade på ett särdeles energiskt sätt Lapparnes intressen. En af ledamöterna visade i en bindande deduktion att Lappen af ålder haft lika rätt med den fasta befolkningen till land och strand, framhöll hans rätt till statsskydd i lika grad med landets öfriga innebyggare, och uttalade med stark tonvigt att statens förbindelse till nomaden icke är mindre derföre att denne är värlösare än alla dess andra undersåtar. Han lägger vidare vikt derpå att klokheden här sammanfaller med rättvisan, emedan den skandinaviska halföns norra del skulle utan Lappen ohjelpigen förblifva människotomma och för människan oanvändbara öknar, ty nybyggarens öde sammanhänger med fjellappens, hvars renskötsel är hufvudkällan för begges uppehälle och utgör möjligheten till samfärdsel mellan vidt från hvarandra aflägsna orter. Han tillägger att hvarken det ena eller det andra mer än lagar och internationella föredrag afhållit staten och de enskilde från att hvar på sitt håll arbeta på Lappens förderf, i det årligen milslånga stycken af det från uråldriga tider af Lapparne begagnade området utdelas till nybyggare, för hvilka reubetena, mjölkningsgårdarne och sjelfva vägarne äro det som är mest begärligt till nyodling. Sålunda hindras Lappen att komma ned till kusten, hvarigenom han blir underkastad en särskild beskattning af dem som innehafva jorden, hvilken för svenska Lappar som besöka Norge uppgår till 2 à 3000 rdr, under det att den lilla skatt till staten som i 1751 års kodicill var ålagd de flyttande Lapparne var så obetydlig att den sällan kom att utkrävas, och ej heller vidare blifvit ifrågasatt. Denna mot Lapparne välvilliga anda genomgår hela Högsta Domstolens utlåtande och synes hafva gjort sitt helsosamma intryck på myndigheterna i grannlandet. I en ny lydstillning bemöter Norska regeringen Högsta Domstolens utlåtande och nagelfar det med all den kritiska skärpa i hvilken våra norska bröder äro oss öfverlägsna: måhända rättas också ett eller annat faktiskt misstag. Men det kan knappast undfalla läsaren att tonen mot det stackars nomadfolket är fördragssammare, och om det efter flere förnyade omarbetningar nu för riksdagen framlagda förslaget befinnes från svensk sida an-

tagligt, torde detta väsentligen vara Högsta Domstolens förtjenst.

Vi kunna icke följa denna författning paragraf för paragraf, och våra läsare skulle sannolikt föga hålla oss räkning för en sådan omständlighet; vi skola blott i största korthet redogöra för det väsentligaste. Lagen börjar med den föreskrift, att Lapp som vill med sina renar flytta fram och tillbaka mellan båda rikena skall vara antingen svensk eller norsk undersåte; vill någon öfvergå till det andra riket, skall han af kronofogde eller kyrkoherde undfå flyttningsattest, genom hvilken han hos motsvarande embetsman i det andra riket legitimerar sin nya nationalitet. Derpå följer tillåtelsen att årligen flytta och uppehålla sig på de trakter hvilka »det rikets Lappar efter gammal sedvänja hittills af ålder hafva besökt», nemligen svenska Lappar i Norge från början af Maj till och med September, och omvänt. För vistelse andra månader fordras tillstånd af jordegaren. Öfverträdelse af förbudet straffas med böter af 40 rdr rmt, andra gången dubbelt. Under flyttningen får Lappen i enskildes skogar begagna sig af torra träd och vindfällen, men i statens skogar derjemte af växande löfträd. De gamla renvägarne få ej för lappen stängas, och har sådant skett, skola de genom statens föranstaltande ånyo göras tillgängliga för honom. Betestrakterna kunna för ordningens skull indelas i uppsyningsdistrikt, inom hvilka de Lappar som der på en gång vistas kunna, såsom vi ofvanför omtalat, göras solidariskt ansvariga för åverkan på nybyggarnes egor, och lämpliga renvägar skola till dem afsättas. Sådant distriktsindelning beror på konungens förordnande, hvilken också fastställer distrikternas gränser.

Härefter följa några reglementariska bestämmelser för flyttningen. Lappar som hos länsmannen anmäla sig att besöka samma distrikt skola inför denne välja en uppsyningsman, som skall vara deras målsman och i vissa afseenden utgöra en polismyndighet; han skall vara till städes i distriktet så länge de vistas der, söka bilägga uppkommande tvister med nybyggearne, biträda vid besigtningar, föra de under honom lydande nomadernas talan vid rättegångar och ega att på deras vägnar ingå förlikning, utan hinder deraf

att målsegaren är vid tillfället närvarande. Dessa fullmäktige väljas hvarje gång för ett år, och kunna endast undandraga sig nya val för så lång tid som de senast bestridt samma befattning.

Skada som renar föröfva på åker, äng, växande skog eller hjortrouland ersättes af djurens egare, eller, der den skyldige ej kan framhafvas, gemensamt af de der befutlige Lapparne i förhållande till antalet af deras djur, och har grof försummelse blifvit begången, stadgas derför särskildt ansvar. Skada å utmark ersättes endast i det fall att egaren derigenom kommit i saknad af nödigt bete för sina egna husdjur. För Tromsö amt eger ej denna skadeersättning rum, om renar dit inkomma och beta före den 8 Juli, så vida ej derigenom särskild större skada tillfogas någon jordegare.

Till skydd för Lapparnes egendom är stadgadt 40 rdrs böter utom fullt skadestånd för den som olofligen fäller eller misshandlar deras renar eller genom skrämskott, hundar eller på annat sätt ofredar dem på deras vanliga uppehållsställen, eller söker dem derifrån fördrifva.

Vi anföra slutligen ordagrant följande båda lagrum, i hvilka författningens internationella beskaffenhet förnämligast röjer sig:

§ 25. Der i ettdera af rikena å något visst område vid kusten eller inne i landet renars underhåll pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, kan konungen förordna, att det området ej vidare må till sådant ändamål begagnas, mot det att erforderlig betesmark Lapparne auvisas på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig.

§ 26. Visar det sig nödigt för det i föregående § omförmälda ändamål, eller för att åt Lapparne bereda nödiga vägar till deras betesmarker, att använda jord som eges eller brukas af enskild man, vare i Norge egaren eller brukaren, när sådant af staten påfordras, skyldig att afstå jorden mot ersättning, som, der godvillig öfverenskommelse ej kan träffas, bestämmes genom värdering. I Sverige förfares härmed enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof.

I Norge liksom i England finnes nemligen icke någon expropriationslag, och det fordrades således denna särskilda bestämmelse hvad Norge angår, till att skydda Lapparnes rätt att existera.

I näst den sista paragrafen säges att de bestämmelser i lagen hvilka ordna förhållandet mellan Lapparne och den jord-

brukande befolkningen icke gälla inom Finnmarkens amt, hvarest svenska Lappar äro för sina renar underkastade samma förfoganden som de norska. I sista paragrafen slutligen förklaras, att förordningen träder i kraft, under vilkor att enahanda stadgande meddelas i Norge, från och med den dag konungen för båda rikena bestämmer, då den förut omtalade kodicillen äfven upphör att vara gällande, samt att beslut om upphäfvande af lagen eller om förändring deri äro i hvartera riket, för så vidt angår andra riket eller dess undersåtar, först gällande när motsvarande beslut är å den andra sidan fattadt.

Inom 1866 års komité yppades mellan de svenska och de norska ledamöterna stark meningsskiljaktighet i afseende på denna bestämmelse; de förre ville att lagen endast på försök skulle antagas för någon kortare tid, hvarefter så vidt inga nya öfverenskommelser träffades, kodicillen till 1751 års gränstraktat åter skulle träda i gällande kraft; de senare yrkade på lagens definitiva antagande. För de svenska Lapparnes målsmän kan stadgandet, såsom det af regeringen blifvit framlagdt, svårligen finnas betryggande. Det pågår nu både i Sverige och Norge arbeten för uppgörande af så kallade lappgränser: dessa arbeten äro i Sverige snart avslutade och i Norge så framryckta, att t. ex. i Tromsö amt uppmätning är verkställd och indelning af lappdistrikt föreslagen i det omfång att bete kan beredas åt 55000 renar, eller halfva antalet af de djur som anses finnas i hela amtet. Men förr än hela arbetet är utfördt, är det icke gerna möjligt att fullt bedöma huru vida Lapparne genom förslagens antagande skulle blifva skyddade i den rätt som åt dem afses, och lagutskottets majoritet har därför föreslagit, att om inom tolf månaders uppsägning andra ömsesidiga öfverenskommelser icke blifvit inom båda rikena antagna, skall den ofta omnämnda kodicillen åter träda i gällande kraft, under det fem reservanter velat göra detta vilkor öfverflödigt genom ett tillägg till § 25, att betesmark, som i öfverensstämmelse dermed blifvit åt Lapparne anvisad, sedermera icke skall få underkastas något intrång genom röjning, odling eller på annat sätt, utan alltid få af Lapparne till deras renars underhåll oförkränkt begagnas. Två andra reservanter hafva mot-

satt sig antagandet af hela lagen, såsom icke för Lapparnes skydd tillräckligt betryggande.

Då denna förordning, ehuru af civillags natur, måste såsom en internationel angelägenhet af båda rikenas representationer antagas och upphävas, synes oss utskottsmajoritetens förslag hafva ett gifvet företräde framför reservanternas, ty svårligen skulle norska stortinget vilja ingå på det ifrågasatta tillägget i § 25, medan å andra sidan omständigheter kunde inträffa, hvarigenom de svenska Lapparnes intressen kunde blifva så kränkta att vår regering och vår representation kunde blifva föranlätna att yrka på lagens upphäfvande. Vi anse därför riktigast att riksdagen gör utskottets förslag i denna punkt till vilkor för lagens antagande.

För öfrigt har utskottet med fullt skäl föreslagit en underdånig skrivelse, hvori skulle anhållas att kongl. m:t täcktes tillse, huru vida icke åtgärder i den syftning de svenska ledamöterna i 1866 års komité föreslagit eller annorlunda kunde vidtagas, för att förskaffa de svenska Lapparne nödigt biträde vid de tvister och rättegångar som under deras vistande i Norge kunna uppstå mellan dem och den der bofasta jordbrukande befolkningen. Detta målsmanskap är af högsta vikt för den intellektuelt underlägsna stammen i dess beröring med domstolarne i ett land med ett främmande språk och strängt utbildade rättsformer. Saken kan på administrativ väg utan särdeles svårighet ordnas, och kostnaderna för detta af staten åt den svage och hjälplöse nomaden tillförsäkrade rättsskydd blifva säkert så obetydliga att de icke behöfva tagas i allvarligt betraktande.

Lagutskottet har i sin motivering, liksom förut Högsta Domstolen, icke ansett den föreslagna lagen så i alla afseenden betryggande för den svenska kronans nomadiserande undersåter som det varit att önska; men då de största farorna för den lappska racens allt för hårda medfart synes vara genom lagens bestämmelser förbyggda, läser den väl vara att föredraga framför den rättslöshet hvilken genom nügällande författning icke kan alldeles förbyggas. Att detta ämne blifvit bragt inför riksdagen har i alla händelser medfört den fördelen, att folkrepresentanternas upp-

märksamhet blifvit väckt på tillvaron af några tusental bland våra medborgare, hvilka under sina strider med en hård natur, under försakelser om hvilka vi icke kunna göra oss ett begrepp, och i känslan af den andliga underlägsenhet som

ännu mer gör deras lif till en kedja af försakelser, förtjena statsmakternas lifliga behjertande, under det de i sin nordliga vrå stå såsom mensklighetens utposter mot polcirkelns ödemarker

Diabolism och öfvertro.

Vi befatta oss icke med dogmatiska strider; vi hysa aktning för hvarje ärlig öfvertygelse, och skalau för deras värde är efter vår tanke att söka vida mindre i öfverensstämmelsen med någon särskild skolas bekännelse än i deras inre sammanhang, uppriktighet och inflytande på det sedliga lifvet.

Derföre hafva vi också gjort oss till en regel att undvika partibenämningar, både politiska och religiösa: i de flesta fall utmärka de icke hvad de skulle betyda, och mången gång tjena de blott att onödigt söndra och förbittra sinnen. Dess utom är det med åsichter och riktningar på detta område såsom med ebb och flod; hvarje våg som tränger ett stycke framom den näst föregående faller i sin ordning till baka, liksom för att gifva en bättre ansats åt den efterföljande. När en tid i afseende på samvetenas eller forskningens frihet utsagt ett allt för dristigt ord, kommer gerna en reaktion omedelbart efter, som uppskrämmer de räddhågade med den föreställningen att den ideella rörelsen spränger alla helsosamma skrankor som skydda det sedliga lifvet, att följderna af den utvidgade tanke-, bekännelse-, eller handlingsfriheten skall blifva upplösning, regellöshet och förfall, och att ingen räddning är möjlig undan den öfverhängande faran, så vidt man ej skyndar långt tillbaka inom de trängre gränser som redan länge tillförene blifvit genombrutna, och följaktligen afsäger sig en del af det andliga förvärf hvaraf den närmast föregående tiden varit i lugn och oqvald besittning.

Under sådana omständigheter är det kritikers pligt att se till, att icke det andliga arbetets under långa sekler mödosamt åt odlingen eröfrade mark må, under ett ögonblicks panik, uppgifvas för att återfalla under vildhetens, okunnighetens eller vidskepselsens fäbot. Hvert skulle det hafva tagit vägen med vårt slägtets utveckling,

om ortodox bokstafstro fått med maktspråk eller väpnad hand nedslå hvarje ny upptäckt af vetenskapen, som icke råkat att passa i dess gamla bepröfvade dogmatiska system? Sådana försök hafva ständigt blifvit upprepade för hvarje nytt betydande framsteg som forskningen gjort; de följa vetenskapen såsom ljuset följes af skuggan, hvilken blir kortare och skarpare allt efter som solen stiger högre på himmelen.

Det vore troligen icke omöjligt att steg för steg visa vaxelrörelsen mellan den exakta forskningen och den *quasi*-religiösa reaktionen. Vi inskränka med flit vårt uttryck till den falska eller inbillade fromheten, ty den rena sanningen inom andens högsta område lär icke känna sig kränkt af det rättsinniga kunskapssträfvet inom de lägre. Det är till och med sannolikt att hvar och en af de många förvillelser vi upplefvat, borddans, klappandar och alla andra mer eller mindre galna försök att intränga på det andligas för oss otillgängliga område, varit föranledd af någon särskild nyförvärfvad insigt i naturlagarnes sammanhang. Man vill icke finna sig i den föreställningen att den högsta visheten sätter lagar för den synliga världen. Liksom barnets första naiva föreställning om politisk regering går ut på något underbart, halft öfvermenskligt väsende, som hela dagen sitter på en hög tron och med långa osynliga tömmar regerar alla menniskor i sitt rike, så vill den fromma fantasien icke heller veta af någon annan verldsstyrelse än en till sin yttersta spets drifven personlighet, som oupphörligt är sysselsatt med att stifta lag *in casu*, utskifta regn och solsken, köld och värme, sjukdom och helsa, utan att menniskorna, dess undersåter, dervid kunna göra till och ifrå, samt isynnerhet är upptagen af omsorgen att från gränserna af sitt rike utehålla en annan, lika personlig och nästan lika mäktig regent

öfver ett annat samhälle, hvars otroliga uppfinningsrikedom är i ständig verksamhet, för att hemsöka, plåga och till affall fresta den förste sjelfherrskarens undersåter. Den fornpersiska föreställningen om det ständigt fortgående kriget mellan Ormuz och Ahriman fortlefver allt jemt i folktron, och icke förr börjar den allmänna uppfostran lyfta litet af den slöja som skymmer de verkande krafterna i naturen, än det räddhågade nitet är i rörelse, för att hindra den misstänkta upplysningen från att allt för mycket lossa de gamla auktoritetsbanden. Vi tillägga detta sträfvan de oklanderligaste bevekelsegrunder. Säkert hade icke Urban VIII gjort sig det besväret att förfölja sin gamle personlige vän Galilei med inquisition och skandaler, om icke kardinalkollegiet i hans nya lära om jordens rörelse funnit faror för religion och sedlighet, hvilka de efter sin »heliga pligt» måste bekämpa och undanrödja.

Vi veta icke hvilken vigtig medicinsk uppfinning det kan vara — men vi misstänka att det är de med så utmärkt framgång krönte bemödandena att lägga säkrare grunder för själssjukdomarnes behandling — som på en gång synes hafva återkallat till lif den ur vår tids medvetande nästan bortfallna läran om besatte. En populär föreläsare har nyligen framställt några drag af ett stort religiöst samfunds åsigter i detta ämne, och allmänheten har, säkerligen med någon förvåning, af de stora tidningarne som redogjort för detta föredrag, inhemtat att ännu begagnas i vårt land exorcismen såsom medel mot kroppsliga sjukdomar, icke af okunniga och vidskepliga gubbar och gummor i någon undangömd landsortsvrå, utan af sådana unga män som, under skydd och medverkan af några af de i stat och kyrka högst uppsatte offentligen uppfostras till att, med fri anslutning till vår luterska kyrkas presterskap och inrättningar, verka i ljusets och sanningens tjänst. Denna oväntade under rättelse har icke undgått att väcka stor uppmärksamhet. För att uppriktigt beklaga en sådan företeelse behöfver man icke höra till deras leder som med slag och skymford söka förhatliggöra all frivilig verksamhet i det syfthvilkadet nämnda religiösa samfundet gjort till sitt hufvudsakliga ögonmärke. Man kan rätt väl kän-

na sig benägen att göra full rättvisa åt det omiskänneliga människovänliga nitet i dess bemödanden och de välgörande frukter detta nit omiskänneligen burit, utan att derföre i allt kunna godkänna riktigheten af de begagnade medlen. I ett sådant underkännande behöfver icke ligga någon förkättring, men saken är tillräckligt vigtig för både upplysning och sedlighet, att böra bringas under en allvarlig offentlig diskussion. En sådan, långt ifrån att skada de höga och vördnadsvärda intressen som för alla redliga människor, äfven af de mest skiljaktiga religiösa öfvertygelser, måste vara gemensamma, bör vara önskvärd och välkommen för alla som tro på tillvaron af en sanning utöfver tillfälliga personliga meningar.

För alla dem som i någon mån gjort sig bekanta med de ledande dragen i den menskliga odlingens historia är det väl känt, att föreställningen om öfvernaturliga krafter hvilka, vare sig till godt eller ondt, på ett bestämmande sätt ingripa i människornas handlingar och öden, på intet vis äro något eget för den kristna verldsåskådningen. Genom hela den antika världen går en sådan mening, som sträcker sig långt in i medeltiden och kastar sin slagskugga ända in på den dag som nu är. Liksom det stora och välsignelsebringande, hvars mått syntes ligga utom och ofvanför de vanliga människornas förståelse, tillskrefs öfvermenskliga ingifvelser eller särskilda förfoganden af välgörande makter, så blef äfven det våldsamma inre lidandet, som plötsligt och utan synbar anledning angrep vissa individer, utan att deras egen viljekraft eller den vanliga läkarekonsten kunde bjuda det spetsen, med full följdriktighet fattadt såsom ett verk af de onda makterna, hvilkas spelrum väl af de goda makterna begränsades, men aldrig fullkomligt kunde upphävas. Samma strid som i naturen utan uppehåll utkämpades mellan ljusets och mörkrets makter, repeterade sig på ett inskränktare område inom menniskoanden, såsom en fortgående brottning mellan trolldomsväsendet och besvärjelsen. Redan hos perser och judar fans ett särskildt embete af officiella andebesvärjare, och det är väl bekant att detta embete fortlefvat ända in i protestantismens århundraden. Trolldomsväsendets egentliga blomstring faller dock närmast

före och närmast efter reformationsskulet; det var i slutet af fjortonhundratalet som Innocentius VIII aflät den bekanta bullan med Hexhammaren, ehuru författarne till detta underbara lagverk uttryckligen afsade sig alla anspråk på sjelfständig uppfinning, i det de ödmjukt angåfvot sig såsom kompilatorer från kyrkofäderna, hvilka åter hemtat sin demonologiska visdom ur den förkristliga världens urkunder, ända så långt tillbaka som till Salomo, hvilken såsom bekant är egde alla de underbara örter, stenar och trollformler, genom hvilka han utöfvade ett obestriddt herravälde inom den lägre andeverlden. Det var sextonhundratalet förbehållet att bevittna dessa namnkunniga hexprocesser, hvilka genom en naturlig reaktion öfversvämmade de protestantiska länderna, på samma gång det katolska kyrkosamfundets officiella andebesvärjare, i de fortgående ansträngda täffingarne med de protestantiska, nästan utan undantag syntes hafva öfverläghenheten på sin sida. Tron på trolldom hade snart sagdt uppvuxit till en helig protestantisk dogm, och det fordrades åsynen af alla de kända gräsligheterna under sista hälften af sjuttonde århundradet, för att uppkalla de förvildade sinnena till afskakande af den rysliga vidskepelsen. Det var under dessa förhållanden som den holländska teologen och predikanten *Balthazar Bekker* framträdde med sitt namnkunniga verk *De betoverte Wereld* eller »Den förtrollade världen», som slutligen för den gången gaf dödshugget åt den vidunderliga dogmen. Bekker blef martyr för sanningen; han fick uppoffra sin ställning och sina embeten, men sanningen segrade. Det är eget att höra denne man, som stälde sig på helt och hållet biblisk grund och på den samma befäste sig med bälverk af en oerhörd teologisk lärdom, urskulda sig för sin dristighet att uppträda mot den offentliga meningen. Följande rader skola ännu läsas med intresse, liksom de ännu, efter nära 280 års förlopp, icke sakna sin tillämpning:

De allmänna tänkesätten om djefvulen, hans makt, sättet för hans verksamhet och den inbillade gemenskapen med honom, började jag småningom, understödd af det naturliga ljus jag har gemensamt med andra människor, att betvifa. Efter den allvarligaste och samvetsgrannaste öfverläggning med mig sjelf började jag känna tvifvel, huru vida jag borde

längre understödja dem eller öfvergifva dem helt och hållet, icke blott i afseende på sanningen i och för sig sjelf, utan fast mer i afseende på en sann gudsfruktan, hvilken de syntes mig egnade att förqväfvat. Mitt samvete kände sig odrägligen betryckt, ty jag var tvungen att svara några af dem som frågade mig, och att noga vaka öfver mitt offentliga förhållande med afseende på människornas mig väl bekanta sinnesstämning. Mitt lidande ökades dag från dag af den nödvändighet hvori jag var försatt, att tala och uppföra mig liksom alla andra människor eller också finna mig i full opposition mot allmänheten, någonting som icke är angenämt för mitt naturliga lynne, fallen, såsom jag är, att visa undfallenhet mot hvar man och, så vidt möjligt är, lefva i fred med hela världen.

Det är en besynnerlig företeelse i världen, att de varmaste och starkaste trosvittnen i alla tider fruktat för att uppgifva en tillfällig, oväsentlig, eller till och med mot hela den öfriga trosbyggnaden stridande dogm, af fruktan för att sanningen i sin helhet och sitt väsentliga bestånd derpå skulle blifva lidande. Sjelfva den starke och frimodige Luther hade behof att antaga den ondes personliga ingripande i sitt lif, och tillgrep i nödfall bläckhornet såsom kastvapen mot mörkrets furste. Det synes höra till den mänskliga inskränkningens vilkor, detta onyttiga sträfvande att, till förment skydd för sina öfvertygelser i de högsta och heligaste ting, försvara något gammalt förfallet och sedan århundraden öfvergifvet utan verk. Vi skola ej erinra om vissa tyska teologiska skolors försök att mot de lärdaste, frommaste och mest upplyste vedersakare, män sådana som Neander och andra, hvilka åtminstone tidtals utöfvat det helsosammaste inflytande på de högre teologiska studierna i vårt fädernesland, upprätthålla medeltidens åsigter om de mörka makternas ingripande i människoverlden. Man synes hafva behof att i den trängsta bokstafliga mening »måla den onde på väggen», för att få öfva sig att skjuta till måls på honom, om icke precis med bläckhornen, åtminstone med deras innehåll. John Wesley kunde skriva: »Tvifvarne veta ganska väl, antingen nu de kristne veta det eller icke, att man i sjelfva verket uppgifver bibeln i samma ögonblick man uppgifver trolldomen; men jag kan icke, för alla rationalister i Storbritannien, förneka trolldomsväsendets verklighet, intill dess jag uppgifver tron på all historia, den heliga och den pro-

faun». Vi känna icke huru vida vår tids metodister ännu strängt vidhålla stiftarens mening i denna viktiga fråga, och vi skulle knappast tro det. Men det är ett märkvärdigt faktum, att i nyligen utgifna läroböcker, som åtnjuta förmånen af anglikanska presterskapets officiella skydd, intygas i de starkaste och tydligaste ordalag, att vissa sjukdomar ännu i dag äro den omedelbara följden af djefvulens personliga närvaro. I ett af dessa arbeten, *The student's New Testament History*, tryckt 1866, läser man följande uttryck: »En sak är alldeles klar, att djefvuls-besättningens verklighet icke låter sig förnekas eller bortresonneras, utan att jäfva hela den evangeliska sanningen: ty här antages på det klaraste den personliga närvaron af onda andar i den besatte, hvilka göra sig till mästare öfver hans vilja och styra hans handlingar. Vi vilja ej tillförse oss att förklara sjelfva tillståndet, ej heller hafva otrosfilosoferna att deröfver beklaga sig, till dess de sjelfva hafva förklaradt sinnesförvirringen. Villkoren och gränserna för de andliga, sedliga och kroppsliga förmögenheternas inbördes vaxelverkan inom menniskan hafva intill denna dag trotsat alla vetenskapens undersökningar. Oss är det nog att i dessa villkor kunna skönja en följd af läran om de onda makternas eröfrade valde i denna verden, under ett personligt öfverhufvud, med många hjelpare och följeslagare, hvilka utföva sin makt öfver den fallna menniskan».

Ingen tror i våra dagar längre på Blåkullafärderna; ingen offrar åt vidare mörkrets makter svarta bockar och höns, och den anglosaxiska legenden om afgrundsfurstens moderne-härstamning, *Grendeler möter*, är alldeles bortfallen ur folkmedvetandet, om man också under tanklöst skämt någon gång hör upprepas den bekanta frasen om den infernaliska höghetens moder eller mormor. Vår kyrkas mest vördade lärare och högst begåfvade vältalare hafva visat, att det för den sanna uppbyggelsen icke behöfves att vidare återkomma till denna forntida demonologi, som utan tvifvel haft sin uppgift i den menskliga odlingens tjänst och af hvilken, rätt förstådd såsom sinnebild för de sedliga företeelserna, det andliga föredraget kan draga viktiga fördelar. Såsom positiv och ovillkorligt bindande dogm kan deremot djefvulstron en-

ligt vår tanke upphängas i den skolastiska teologiens rustkammare, vid sidan af den nyligen uppfejade dogmen om den obe-fläckade affelsen.

Hvad skulle väl *Wallin*, *Franzén* eller *Thomander* hafva sagt om dessa unga missionärlärjungar, som inför den svenska kyrkan med tårar af from rörelse berätta om sitt besök i en stuga, der de funno »en man som var besatt af en ond anda», hvilken de genom böner och besvärjelser lyckligen utdrefvo? Och hvad säga derom de män hvilka nu hafva sig anförtroddt det höga värfvet att vaka öfver vårt kyrkosamfunds största intressen? Vi veta det icke och hafva ingen anledning att söka utforska det. Vi äro likväl inom oss förvissade att sådana företeelser icke kunna göra dem glädje, och att, om de icke finna nödvändigt att deröfver offentligt uttala ett ogillande eller en varning, så är det af aktning för den allmänna tankefrihet som blifvit ett af vår tids dyrbaraste förvärf, och af den välbefogade öfvertygelsen att det sunnda förståndet, den naturliga känslan af det riktiga, och den framgångsfullt fortgående allmänna uppfostran, skall efter hand af sig sjelf och utan allt officiellt ingripande förhindra återkomsten af sådana händelser, samt att ju mindre man talar derom, desto bättre är det.

Berättelsen om detta uppträde har på de senaste veckorna blifvit så ofta upprepad och så lifligt kommenterad i tidningspressen, att vi gerna afstå från att vidare citera den. Vi kunna emellertid icke undertrycka ett par anmärkningar. Det ligger enligt vår tanke ett ofantligt framsteg deri, att sådana handlingar till hvilkas utföfvande förr fordrades stor apparat och högvederbörligt tillstånd, som måste bekymmersamt utverkas af myndigheterna, nu kunna företagas af den simplaste kolportörselev, utan att han ens dertill behöfver bedja om lof af sina andliga chefer. Det är vårt fulla allvar att, churu mycket vi i och för sig ogilla företeelsen, den likväl pekar i riktningen af det allmänna prestedomet och denna kyrkosamfundets frigörelse från officiella band som är vilkoret för alla religiösa framsteg. Det fins ingen anledning att betvifla uppriktigheten af det nit som här var i verksamhet, och understödt af ett bättre utveckladt omdöme samt djupare andliga erfarenheter, skall dessa unga

ämnessvänners trosnit småningom kunna leda dem till att i lämpligare form bringa religionens tröst åt lidande människor.

Vi kunna ej heller alldeles undertrycka en annan reflexion, och lyckligtvis är äfven den af tröstande beskaffenhet. Gamla tidens demoniska företeelser skildras såsom i förfärlig grad hemska och uppskakande; här träffa vi en jämförelsevis foglig ande, som åtnöjde sig med några bultningar i väggen och en högst beveklig klagan, att han så utan alla omständigheter blifvit uppsagd till ögonblicklig afflyttning. Hvem kan härvid undgå att tänka på följande lilla vers, med hvilken Goethe låter hexan i sin *Faust* tilltalas af Mefistofeles?

Die Cultur, die alle Welt bedeckt,
Hat auf den Teufel sich erstreckt:
Das nordische Phantom ist nun nicht mehr
zu schauen
Wo siehst Du Hörner, Schweif und Klauen?

Äfven den flyktigaste blick på den diaboliska litteraturen, sådan den i omfattande och högst lärorika arbeten ligger inför vårt tidevarf, är nog till att ådagalägga, huru denna för hela vår beaktelses ande oväsentliga och för dess innersta kärna nästan främmande dogm, ända ifrån dess första dunkla begynnelse till dess mest fulländade utveckling, är upptimrad af de bräckligaste och knapphändigaste elementer, hemtade från den forntida myten, från medeltidens andliga och kroppsliga eländen, från laster, sjukdom, bedrägerier och brott, för hvilka vår tid måste känna en helsosam rysning. Från den dag då den kritiska forskningens renande vind började blåsa genom den mensklige tankens arbete, och den analytiska vetenskapen förjagade de tjockaste dimmorna kring naturens efter eviga lagar inrättade ordning, föll den falska spiritualismens konstigt hopfogade system i spillror, och det är hvarken möjligt eller med människornas sanna bästa förenligt att vidare försöka upptimra det. Det är ingen sann liberalism att fördraga fördomar, och ingen välbetänkt människokärlek att söka kvarhålla dem. Det fins andra och renare källor att hemta tröst och uppbyggelse uti för sig sjelf och sina medvarvelser, och det kan förtjena i detta afseende erinras, att det fins ett helt evangelium i Nya Testamentet som icke innehåller ett ord om djefvulsutdrifvelser från besatte.

Vi äro fullt förvissade, att det aktningsvärda samfund hvars sista årsberättelse gifvit anledning till vår närvarande framställning icke skall kunna helt och hållet misstaga sig om dess syftning. Det är vår öfvertygelse att Evangeliska Fosterlands-stiftelsen i flere afseenden utöfvat en ganska välgörande verksamhet, och att hon särskildt, i några afseenden åtmistone, fört den andliga frihetens sak framåt. Hon har den stora förtjensten att hafva medverkat till en förbättrad bibelöfversättning, fri från den vanställande massan af föräldrade talesätt, i några delar upptagande riktigare tolkningar, och så vidt man kunnat finna vittnande om ett ärligt bemödande att icke tjena andra intressen än sanningens. Hon har gjort stora och af betydande framgång belönade ansträngningar att sprida en bättre religiös folkläsning. Vi göra ej anspråk på vidsträcktare kännedom af dessa snart sagdt oräkneliga andaktsböcker, tidningar och småskrifter, som i tiotusental och deröfver spridas till alla delar af riket, men det har icke undfallit oss att deribland finnas saker af obestriddt värde. Hon underhåller betydande undervisningsverk för missionsväsendet och utsänder årligen kring landet ett hundratal af religionslärare, som verka vid sidan af det ordinarie presterskapet, och säkert bringa det glada budskapet i många hem, dit dess stråle eljest icke skulle hafva framträngt. På en sådan förening måste man, i dess eget intresse, ställa stora och stränga fordringar.

En stiftelse som denna borde, för att kunna verka rätt välsignelserikt, vara universel och reformatorisk. Det är icke med dogmerna vi här hafva att göra, utan med den allmänna tonen. Att ett sådant samfund såsom frivillig bundsförvandt sluter sig närmast till statskyrkan, deremot är ingenting att invända, men det borde aldrig låna sig till att i ord och handling bekriga baptister och andra för den officiella kyrkan misshagliga sekter, ty då hopkrymper det sjelf lätt till en sekt. Ofördragsamheten mot andras meningar är ett nog hjert framstickande drag i vissa af kolportörsberättelserna. Otrosförfattarne *Lilja* och *Réan* (!) de »opånyttföddas alltid sig lika hat emot Gud och hans smorda», samt dessa *motståndare*, som »ej försumma att tillsluta himmelriket för dem som vilja in», ställas af mer än ett »Herrens vittne»

på samma linie med denna Satan, öfver hvars personliga och direkta fiendlighet ett annat af dessa vittnen beklagar sig på den egna grunden, att mörkrets furste frestade honom till missnöje med ringheten af hans kunskaper. Är det så säkert att denna helsosamma känsla af otillräckligt vetande just måste komma från det hållet? Vi hafva aldrig förnummit att litet allmänt vett står i vägen för sann gudsfruktan, men väl hafva vi ofta trott oss märka, huru mycket den falska andlighetens tomma uppblästhet står i vägen för verklig fromhet.

En annan är ej af sin andlighet förhindrad från att gifva ett grundligt piskrapp åt »det på många håll så mycket beprisade frihandelssystemet», och åter en annan klagar öfver att han i en viss uppgifven församling »icke träffat någon som ens har namnet af läsare, utan der råder ett förfärligt sodomitiskt lif». Ett ytterligare hufvudfel med dessa förderfvade människor är deras brist på penningar att köpa stiftelsens böcker, hvilket är så mycket beklagligare som kolportören derigenom förlorar den beräknade provisionen. Vi önska dessa unge män icke blott andeligen taladt måtte få »ett nytt ljus», utan äfven den grad af verldsligt vett hvarigenom de kunna taga sig till vara för utlätelser mot sina medmänniskor och mot hela samhällden, hvilka icke alltid vittna om frid på jorden och människorna en god vilja.

Hvad som framför allt väcker den utomstående förvåning är den säkerhet hvarmed de unga adepterna redogöra för sitt och andras andliga tillstånd, och för den providentiella betydelsen af hvarje särskild händelse som möter dem på deras väg. En talare, som glömmer att söka nödig hvila, får sig från höjden tillsänd en heshet till välgörande påminnelse. Huru kan han väl veta, om denna tillskyndelse icke lika väl kan vara afgrundsfurstens verk, för att hindra evangeliets förkunnande bland de omgifvande otrogne? En sjuk broder skrifer att han är obekymrad om sin syndaskuld, men han har derjemte penningsskuld, för all omsorg om hvilken han tror sig säker om högre befallning att frigöra sig. En missionsförening klagar öfver 100 rdrs minskning i stiftelsens årsanslag, och synes anse äfven denna misräkning såsom ett högre förfogande, men kommer ändå, efter ett resonnement hvars logik vi

ej förmå att följa, till den slutföljden, att det är saligare för stiftelsens principaler att gifva än att taga. Att enkla ting uttryckas enkelt, så att de äfven af denna verdens barn skulle kunna nödtorftligen begripas, kan väl icke lända Hans rike till skada som bjöd att människornas tal skall vara ja och nej och förmanade dem att göra sin faders vilja, men varnade för det myckna konstiga talet.

Det är en sak till, som vi icke kunna undgå att anmärka såsom ett stort lyte i mängden af dessa aktstycken, och det är det konstlade, uppstyltade och affekterade språket, som erinrar om all ting annat än Mästarens, och som öfver allt, på predikstolen, i det parlamentariska föredraget och det enskilda lifvet, hotar att blifva en särskild yrkesjargon af ingalunda mönstergill beskaffenhet. Den lät, så vidt man kan minnas, första gången offentligligen höra sig vid kyrkomötet, då de från tyska pietistiska skrifter hemtade *kärliga* uttrycken väckte en temligen oangenäm förvåning. Huru väl det vore, om människor lärde sig att bruka *ja ja* och *nej nej*, i stället för alla dessa »kära» och »älskliga» tillmälen, som ända ut i tonfallen förråda sin äkliga sötma? Ett ombud från södra Sverige kan icke omtala den enkla händelsen att man efter ett missionsmöte åt middag i fria luften, utan det skall heta att måltiden intogs »i Herrens stora hotell», hvarvid de flesta voro så hänryckta af »hotellets» skönhet, att de glömde bort både äta och dricka. Åter en annan har »icke till sin lekamen varit närvarande» vid »det kära» årsmötet, och andra bemöda sig att på annat sätt travestera bibelspråk, hvilkas älderdomliga ordformer icke blifva mera vördnadsvärda genom att i bortkonstlade sammanställningar släpas omkring i berättelser om de vanligaste tilldragelser, ungefär som om man ville begagna en gammal galonerad messhake till nattrock, för att dermed skyla ovärdade och smutsiga underkläder.

Stiftelsen uttalar till »kyrkostyrelsen» den uppmaningen att hon skall medgifva en nedprutning i de nuvarande fordringarne för prestexamen, och tillägger, att »om en lägre examen erkändes såsom berättigande t. ex. till komministertjenst, så skulle en nyttig och helsosam samverkan kunna ega rum mellan kyrkan och den

fria missionsverksamheten». Det är modernt nu i Tyskland att tala om diakonat och tjänande bröder, och derifrån hafva talesätten kommit till oss. Långt ifrån att vid de nuvarande examenpena, tröglärda som de emellanåt kunna vara, fästa någon öfverdrifven betydelse, tro vi emellertid att den evangeliska presten i våra dagar och i vårt fädernesland såsom en förberedelse för sitt vördnadsvärda kall behöfver all den själshyfsning och tankereda han kan erhålla under sin allmänna uppfostran, och för att vinna den påräknade samverkan mellan kyrkan och stiftelsen anse vi det långt angelägnare, att den sednare söker bereda sina tjänande bröder något högre mått af allmän hyfsning än det hvarom de föreliggande berättelserna i allmänhet

bära vittnesbörd. Det enkla hjertats fromhet förlorar ej derpå, men den sanna gudaktigheten blir den vinnande parten. »Guldäpplen i silfverskålar» är titeln på en af de skrifter som tillhöra stiftelsens förlag. Sanningens gyllne frukt gör ingen förlust i saft, om den framräckes på ett i sin osmyckade enkelhet smakfullt och dyrbart silfverfat. Men det fordras ett förfinadt sinne att begripa den enkla formens skönhet, och det är denna det rena, oförkonstlade sinnets sanna förfining, hvarom vi på det uppriktigaste önska att nästa berättelser af *Evangeliska Fosterlandsstiftelsens* ombud, kolportörer, evangelister och missionärer mer än de föregående måtte bära vittnesbörd.

Blick på pressen.

Allt efter den större eller mindre grad af förvissning hvarmed de dagliga tidningarne motsett en lycklig utgång af öfverläggningarne i försvarsfrågan, uttala de nu sin bedröfvelse öfver hvad som inträffat. Lifligast uttalar sig *Dagbladet*.

»Det är vår sorgliga pligt att meddela våra läsare, det Andra kammaren i natt med 106 röster mot 79 bifallit *försvarsutskottets förslag att göra indevningsverkets afskaffande utan ersättning till vilkor för en utvidgad värnepligt*. Derigenom har hvarje utsigt försvunnit till att i en icke alltför aflägsen framtid erhålla ett betryggande försvar. Mätte den dag aldrig komma, då de 106 ledamöterna af Andra kammaren nödgas bittert ångra det beslut, hvartill de nu medverkat; men om, det Gud förbjude, krigets fiasor skulle hemsöka vårt land och vår urgamla sjelfsändighet sätas på spel, så blir det dessa 106 representanter, hvilka ansvaret för hvad som då kan komma att ske, skall drabba. Och hvad de aldrig kunna undgå, det är ansvaret för den skam och nesa, som det fattade beslutet skall bringa öfver detta svenska folk, hvars största ära det hittills varit att finna intet offer för tungt, då det gått fosterlandet. Under intrycket af denna natts sorgliga tilldragelse, den utan tvifvel sorgligaste i hela Sveriges senaste historia, känna vi ingen håg att ingå i närmare detaljer eller att anställa några betraktelser öfver de närmaste politiska följderna af hvad som nu skett. Gud bevare vårt älskade fosterland!»

Nya Dagligt Allehanda, som haft hela dagen på sig, att samla sina tankar, talar redan betydligt lugnare:

»Vi talade här om dagen om Herkules vid skiljevägen och frukta att svenska riksdagen, som äfven stod vid en sådan, nu valt den sämre, att vi kommit in på ett sluttande plan, som, om hela svenska folket icke vaknar till ett klart medvetande af hvad dess frid tillhör, förer så långt ned, att till och med de, som nu fört oss in derpå, skola få anledning att önska, att det nu tagna steget ej vore taget. Det finnes väl ingen utsigt till att regeringen eller Första kammaren skola antaga Andra kammarens beslut, och vi stå sålunda der vi förut stodo, redlösa, värnlösa med ett tryck på vår sjelfständighet, som väl efter detta blir kännbarare än förut.

Samma blad klandrar med mycket fog att man inom Andra kammaren försökt skjuta skulden på den Första, att en försoning blifvit omöjlig. Första kammarens beslut bjöd verkligen i viss mån handen till en sådan, men äfven med ett mera tillmötesgående beslut i den Första, hade säkert utgången i den Andra kammaren blifvit ungefär densamma. Äfven inom rothällarne som der hafva plats fans ett parti som ville gå ett långt stycke tillmötes, »men», säger tidningen, »taburetthungliga ledare drogo försorg om att sakerna kommit på den punkt der de nu befuna sig».

Aftonbladet ser deremot saken något ljusare:

Då nu Första kammaren antagit värnepligt-lagen utan något sådant vilkor, men beslutit en skrifvelse till K. M:t med begäran om ett

förslag till ett förändradt ordnande af rust- och rothållares åligganden, så kan man anse, att de båda kammarne stannat i olika beslut och att den stora frågan derigenom skulle för denna riksdag vara förfallen.

Vi vilja emellertid icke genast och oförbehållsamt öfverlemnna oss åt denna tröstlösa tanke. Frågan är så stor och vigtig, dess lösning af så trängande behof påkallad och sakernas ställning så betydelsefull, att vi tro det vara representationens ofvisliga pligt att försöka allt som är möjligt, för att bringa ärendet ur det olyckliga skick, hvori det kommit.

Derefter erinras att alla 118 ledamöter af Första kammaren som deltog i afgörandet förkastade utskottets vilkor för värnepligtslagens antagaende samt att den af 79 ledamöter bestående minoriteten i Andra kammaren jemte de 118 i Första gör majoritet inom riksdagen. På dessa svaga grunder bygges följande, efter vår tanke mer än äfventyrliga förhoppning:

Under sådana förhållanden anse vi det vara det särskilda utskottets pligt att icke anse frågan förfallen, utan betrakta Första kammarens beslut såsom vittnesbörd derom, att kammaren önskar lindringar uti indelningsverkets onus, och på grund häraf, under rubriken af sammanjemkning, försöka åvägbringa något förmedlingsförslag. Man skall invända, att sådant vore oegentligt; men vi tro icke, att man i en så vigtig sak, och då grundlagen icke lägger bestämdt hinder deremot, bör hänga upp sig på formella betänkligheter. För ett sådant försök skulle blott fordras mycket god vilja och ett varmt intresse för saken hos utskottets ledamöter, och detta kan man ju, oaktadt olika åsichter och skiljaktig uppfattning, ha anledning att förutsätta.

Dagens nyheter ensam är belåten, och tryggar sig till hr *Keys* försäkran, att »med Indelningsverket är det en bland återstoderna af det feodala och byråkratiska Sverige som går!» *Les beaux esprits se rencontrent.*

För vår del äro vi icke öfverraskade:

vi hade rätt ingen ting bättre väntat. Det är icke blott i denna fråga som de ballstarrige allmogemännen och deras förnåma ledare gått en annan väg än den som, enligt vår tanke, är värdig för dem som i första rummet vilja anses representera folket. Vi vilja ej säga att egennyttan är det främsta motivet; det är något nästan än värre: det är den öfvermodiga känslan af en ovan makt, hvars ansvar dessa herrar och män tro sig kunna undandraga sig. De anse sig för ofelbara påfvar, eudast derföre att de äro många. Man och man emellan tala de som vanliga människor, men i hopen sjunga de sitt häufulla *non possumus*.

Sådant går ej på längden, och det är icke blott vi som befara att Andra kammaren i onsdags afton aflade ett underhaltigt mogenhetsprof. Dock förmoda vi att det icke blir det sista. Äfven om en upplösning skulle komma i fråga, om hvars lämplighet vi ej här vilja yttra oss, skall Andra kammaren dess för innan hinna att göra ytterligare fel, genom hvilka den skall döma sig sjelf, och detta är godt, ty det fordras många vittnen för att fälla en folkförsamling, äfven sedan den förklarar sig absolut ovillig att utan särskilda favörer bidraga till fäderneslandets försvar lika med alla andra medborgare. Vi vilja ej våga några politiska spådomar, men en sak synes oss högst sannolik. Denna majoritet i Andra kammaren synes hafva gjort till sitt högsta syftemål att förstöra landets anseende inför det europeiska statsamfundet och att släpa dess regering i smutsen; men ännu är massan af svenska folket ej så långt kommen i — hvad skola vi kalla det? — i fördomsfrihet, kan hända, att det alldeles ovilkorligt fördrager sådant af dem som äro satta att föra dess talan.

Strödda underrättelser.

Snabbskrifningskonsten. Man har ofta hört den frågan framkastas, »hvad vill snabbskrifning egentligen säga, och huru går den till?» Vänder man sig till en man af yrket med denna fråga får man, liksom af de flesta yrkesmän, det gamla klassiska svaret: »Lär dig konsten, först då kan du veta, hvad den är.» Någon sanning kan det väl ligga deri, men i all-

mänhet är den orakelton hvarmed dessa ord uttalas icke fullt berättigad. Vi taga oss derföre den friheten att, så godt diletantismen förstår, och så vidt som det utan användande af stenografiska typer låter sig göra, lemna en förklaring öfver denna konst.

Det är tydligt att ett språks natur skall inverka mycket bestämmande på ett stenografiskt system, och att dettas lämplighet

till stor del beror på huruvida det blifvit afpassadt efter språket. De skandinaviska språken och det tyska äro emellertid så nära beslägtade, att det visat sig att ett egentligen för tyskan afsedt system med mycken fördel kunnat tillämpas på både danska och svenska språken. Detta system, det gabelsbergerska, har visat sig fullt tillfredsställande vid svenska riksdagen och användes nu nästan uteslutande derstädes.

Det är detta system hvarom här egentligen är fråga. Dess alfabet är följande. *A* betecknas med en punkt eller med en hårdare tryckning på föregående, i bland äfven på efterföljande konsonant. *B* betecknas med en liten kroklinie, närmast lik nedre hälften af ett frågetecken utan punkt. *C* i hvars ställe ofta begagnas *K* eller *S* förbigå vi, såsom svårt att beskrifva. *D* liknar ett vanligt, skrifvet *e*. *E* betecknas ej särskildt, enär det ligger i benämningen af de flesta konsonanter och det för öfrigt är den oftast förekommande vokalen. Dess närvaro röjes dock derigenom att man skrifer de konsonanter mellan hvilka det befinner sig något mera aflägsna från hvarandra, äfven som i början eller slutet af ett ord genom ett lätt, nästan horisontalt streck. *F* betecknas genom ett längre vertikalt, men något åt höger lutande streck under linien. *G* liknar öfre delen af ett frågetecken. *H* består af en liten halfbåge, stäld vertikalt och med öppningen åt venster. *I* antydes genom att göra konsonanten skarp, eller genom att sätta honom öfver linien eller genom ett kort vertikalt streck. *K* en horisontal båglinie öppen nedåt. *L* en punkt eller snarare en till en punkt sammandragen ögla, hvilken sitter uppåt på strecket (d. v. s. den tråd af hvilken öglan tänkes bildad), medan *A*, som eljest är lika med *L*, består af en punkt som befinner sig nedåt på samma streck. *M* betecknas af ett frågetecken utan punkt, *N* af ett vertikalt liggande, mera öppet frågetecken. *O* uttrycker man dels genom en uppåt vänd horisontal båglinie, dels genom ett åt föregående eller efterföljande konsonant gifva en starkare böjning. *P* liknar nedre delen af ett frågetecken, men är betydligt större än *B* och står under linien. *Q* liknar närmast siffran 3. *R* är ett kort, nästan vertikalt, åt venster lutande streck. Denna sammanskrifves ofta med de öfriga

bokstäfverna genom att göra dem lutande åt venster, genom en tryckning på lämpligt ställe o. s. v. *S* betecknas af en ögla men skrives ofta tillsammans med andra konsonanter, hvarigenom deras form betydligt modifieras. *T* är ett längre, nästan vertikalt, åt venster lutande streck på linien. *U* liknar ett bak och framvändt frågetecken utan punkt. *V* utgöres af en half båglinie med öppning åt höger. *X* liknar närmast *K* och *s* sammanskrifna. *Y* betecknas genom ett kors eller derigenom att tvenne konsonanter korsa hvarandra. $Z = Ts$, $\dot{A} = O$, $\dot{A} = E$. \ddot{O} betecknas genom en mycket öppen båge, liknande *O*-typen, eller också genom att åt konsonanten gifva en gstrlånäckt böjning.

Till den sålunda genom att åt bokstäfverna gifva den enklaste form vunna kortheten läggas dessutom alla möjliga slags förkortningar. Det faller icke snabbskrifvaren in att skriva ut *d* i ett participium præteritum o. s. v. I allmänhet kan man säga att den första regeln är »Skrif ut orden som de uttalas». Man skrifer således icke *hand* eller *dag* utan *han* och *da*. Och blifva orden det allra minsta bråkiga och långdragna, behöfver man mer än en eller två bokstäfver för att uttrycka dem, så tillgriper man de systematiska förkortningarne. Af dessa gifves tvenne slag: formförkortning och ljudförkortning, hvilka begagnas dels hvar för sig, dels tillsammans med hvarandra. Vid den förra betecknar man än blott den första bokstafven i ordet än den sista, än båda två, hvarvid alltid den sista sättes öfver linien och skrives litet mindre än eljest. Vid ljudförkortning tager man den för ordet genom sitt ljud mest betecknande bokstafven och skrifer densamma öfver raden.

Egendomligt skulle stenografskriften taga sig ut för den oinvigde, äfven om han kunde läsa dess på mångfaldiga sätt hopslingade bokstäfver. För att gifva ett begrepp om huru de tecken som i denna skrift förekomma och hvilkas andemening skall tydas och uppfattas af det öfvade ögat, så låtom oss tänka oss en mening, deri stenografskriftens konsonanter ersättas af våra vanliga trycktyper och vokaler, som enligt ofvanstående uppgifter betecknas dels genom större eller mindre tryckning på pennan, dels genom olika skärpa dels genom ställning öfver eller under linien

och slutligen genom mer eller mindre skarp bågform, antydast genom olika och på olika sätt placerade skiljetecken och streck. T. ex. så här:

- A betecknas genom en punkt före konsonanten: :t = att;
 E » » skilnad mellan konsonanterna: b k = beck;
 J » » kolon före konsonanten: :bt = bit;
 O » » tankstreck före konsonanten: —bt = bot eller båt;
 U » » kolon efter konsonanten: br: k = bruk;
 Y » » semikolon före konsonanten: ;fl = fly eller flyr;
 Ö » » tankstreck efter konsonanten: k— = ök eller queue;
 Konsonantens höjning öfver linien betecknas på samma sätt som J.

Huru tro våra läsare att detta språk i hvilket vi för tillfället, med afseende på omöjligheten att på annat sätt göra saken fullt fattlig, ersatt stenografiens beteckningsätt med ett annat, som visserligen är mycket olika men dock fullkomligt analogt, skulle taga sig ut i notariernas anteckningar t. ex. för en rust- och rotehållare, sedan han hållit sitt tal i Andra kammaren och förordat en liten present till sig och andra personer i samma kategori af bortåt 100 millioner? Låtom oss läsa hans slutord:

:m hrr .j sj :t r: m jrt ist j:p —vr .sm
 :t f—b: —s :k .t —fr .sk —flk .tg :n
 :ll. s: m n .l: g b :vs :td: ng .fr: gt —m .t
 :. sm: r —flk — :k d vr n: gl :v :k —j
 —hp :t :m hrr —f . —s .h vl ns ;br
 —s —m .t ls n ;t t :s t :nt :v —s :k
 r —r :dg r .l: td —tr: g — v r :t i .l .fl
 .t grl —m ;sk. l .: t .strk: st —t —tg
 fm :ml. rd —fr .fr: k :v r hr e — — .tg
 :k mr n $\frac{1}{50}$ —s ; :t r :vs :sn .t ;t sk —
 .fr m .: fnd mn .h :k hrrn — :tl :m .k
 :v :kn .l n —s :k r b —nd i .l :td . —v
 :f n .h d :k .sgt g — b rt mn :k —gt
 n: .h d :gv —s .mkt — :v: l :vs :m .t
 :v k: .tg .v :v :rl t: n .t d bh — g —
 ngt —gn —s .tl edl — —dl. m ;sk —
 .fr m r —:l —flk htr :t mn i —v p: ls
 — h: m. n :td b: td .n —tj :nt t .umrk :v. r
 . Svrg :k ns r $\frac{1}{50}$ —s :rk —sm .fr: rk :v
 r: st — —rt—hll r 100 .f: tgr n ;tk dst: t
 :—sk — hr Mankell — frih. Ericsson —
 hr Wall — .h: sgt . tr —v rt: gh . tg tr
 —s —ng .m .tg.

Den i stenografien erfarne skall utan tvifvel finna att skriften skulle blifvit något fastän högst obetydligt olika med vanlig stenografisk skrift, men de typografiska förhållandena ha betingat denna förändring. Läsaren har i alla fall fått ett begrepp om de förkortningar som i stenografien användas.

I öfversättning skulle besagda slutord i detta tal, som icke hållits, men hvilket såtillvida eger sin realitet, som det är taget »ur hjertats innersta djup», låta så här:

»Mina herrar! Jag säger det ur mitt hjertats innersta djup: vårt samvete förbjuder oss icke att från svenska folket taga denna lilla summa. Den lagliga bevisning som tidningarne frambragt om att besagda summa är folkets och icke vår, den gilla vi icke, och — jag hoppas det, mine herrar! — få af oss ha väl eus brytt oss om att läsa den, ty att läsa innantill hvad som icke är roligt, är alltid tråkigt. Hvad är det i alla fall att gråla om? Tyskland var det starkaste och det tog fem milliarder från Frankrike. Vi äro här de starkaste och taga icke mer än en femtiondedel så mycket. Det är visst sant, att tyskar och fransmän voro fiender, men ha icke »herrarne», och till dem kunna vi räkna alla som icke äro bönder, i alla tider varit våra fiender? Ha de icke sagt: »Gör bonden rätt, men icke godt! Nu ha de gifvit oss makten och vi skola visa dem att vi kunna taga hvad vi vilja utan att de behöfva »göra oss godt». Så talar en ädel odalman. Tyskar och fransmän äro olika folk, — heter det vidare — men i våra upplysta och humana tider betyda nationaliteterna intet. Det anmärkes vidare, att Sverige icke ens är en femtiondedel så rikt som Frankrike. Hvad rör det oss! Vi rust- och rotehållare äro hundra gånger fattigare än tyskarne. Dessutom: utskottet och hr Mankell och frih. Ericsson och hr Wall ha sagt att det är vår rättighet att taga: Det är oss nog: »Man tager!»

Innehåll:

	Sid.
Internationella stadganden rörande	
Lapparne	241.
Diabolism och öfvertro	247.
Blick på pressen:	
Försvarsfrågan	253.
Strödda underrättelser:	
Snabbskrifningskonsten	254.